

בא ב

לויט מסקנת הגמרא אין נדרים (און אזוי איז אויך משמע פון רמב"ם¹⁰) איז, שה לבית אבות לאו דאורייתא, ד.ה. אז מן התורה איז ניטא קיין דין מינוי אויף א קטני¹¹ (און דאס ממנה זיין א בן קטן אויף א קרבן פסח¹² איז בלויז מד-רבנן).

ב. אין חידושי ר' חיים הלוי (אויפן רמב"ם¹³) איז מבואר, אז, הא דשה לבית אבות לאו דאורייתא הוא (רק) לענין חיובא¹⁴ (אז סאיז ניטא קיין חיוב אויפן אב צו מקריב זיין פסח על הקטנים), אבער, לענין עיקר דין מינוי אתרבו גם קטנים מקרא דשה לבית דהאב יכול

א. אין הלכות קרבן פסח¹⁵ פסק'נט דער רמב"ם, אז אע"פ וואס א קטן שהגדיל בין פסח ראשון לפסח שני איז חייב בפסח שני

— ווייל די הלכה איז כדעת רבי אז פסח שני איז, רגל בפני עצמו¹⁶ (און דעריבער קען דער חיוב פון פסח שני חל זיין אפילו אויף איינעם וואס איז ניט געווען מחוייב אין פסח ראשון)¹⁷ —

פונדעסטוועגן, אם שחטו עליו בראשון פטור¹⁸.

איז ידועה די תמי' בזה (ווי עס פרעגט דער כסף משנה¹⁹): אטו קטן בר חיובא ופטורא הוא²⁰ — איז ווי קען די שחיטה עליו בראשון (ווען ער איז ניט געווען א בר חיוב) פטור'ן אים בפסח שני?

דער כסף משנה ברענגט דעם תירוץ פון ר"י קורקוס²¹: כיון דרחמנא רביי לקטן שישחטו עליו וממנין אותו [ווי מ'לערנט' עס אפ פון דעם פסוק²², שה לבית — מלמד שאדם מביא ושוחט על ידי בנו ובתו הקטנים] — נפטר הוא בכך מן השני.

פרעגט דערויף דער מנחת חינוך²³:

(1) פ"ה ה"ז.

(2) פסחים זג, א. רמב"ם שם הא (ואילך).

(3) ראה צפע"ג הל' תרומות פ"ב הי"ב (מג, ג) דמקורו דהרמב"ם הוא מירושלמי פסחים פ"ה ה"א. ע"ש. וכי ברדב"ז לירושלמי שם (ובקרנן העדה לפני משה פירשו דברי הירושלמי בא"רא).

(4) על אתר. וכן הקשה בטורי אבן (אבני מילואים) לריה כח, א. ועוד.

(5) ועד"ז ת"י בקרית ספר (להמבי"ט) על אתר.

(6) פסחים פח, א. וראה לקמן הערה 12.

(7) פרשתנו יב, ג.

(8) מצוה ה סק"ב (קרוב לסופו).

(9) לו, א.

(10) ממש'ש בהל' ק"פ (פ"ב הי"ח) — דנגדולים צ"ל מדעתו (ואי ס"ל שה לבית אבות דאורייתא — יביא אדם פסח על חבריו שלא מדעתו, כנגדנים שם) — כ"כ במניח' שם (ועוד) בדעת הרמב"ם.

אבל להעיר שלדעת כמה (קהלת יעקב (אלגוז), הובא ביד דוד לפסחים שם. ועוד) פסק הרמב"ם דשה לבית אבות דאורייתא (וכידועה השקרא אס' יש בזה סוגיות מתחלפות — ראה תוס' גיטין כה, א. רמב"ן וריטב"א שם. שטמ"ק נדרים שם. וראה ג"כ תוס' גיטין סד, ב. קידושין מב, א. ועוד. ואכ"מ).

אבל ראה לקמן בפנים (סעיף ג ואילך) שאדה"ז (דבטח לא פליג על הרמב"ם) פסק להלכה כדעת התוס' (פסחים פח, א. שם פט, סע"א) דשה לבית אבות לאו דאורייתא.

(11) ראה תוס', ר"ן, ותוס' הרא"ש נדרים שם. שטמ"ק שם. תרד"ה שה פסחים פח, א. וראה לקמן הערה 21.

(12) ראה סוכה מב, ב ובפרש"י שם. רמב"ם הל' ק"פ פ"ב הי"ד.

(13) להל' ק"פ פ"ה ה"ז.

(*) וראה שם השקרא במש' הרמב"ם הל' ק"פ פ"ב הי"ד ובכסף משנה שם. ואכ"מ.

איינער פון די בני החבורה¹⁷ (ובאופן זה מוז דער קטן זיין אזא וואס קען עסן א כזית¹⁸, און ער מוז זיין א בן דעת¹⁹).

און דער פסק הרמב"ם, אם שחטו עליו בראשון פטור²⁰ דעסט זיך נאך אין א פאל ווען דער קטן איז געווארן איינער פון די בני החבורה ע"י מינוי — שחטו עליו — ווייל דעמאלט איז די עשיית הפסח אויך צוליב אים.

ג. אבער דער תירוץ (אז אפילו לויטן מ"ד, שה לבית אבות לאו דאורייתא איז א קטן בגדר מינוי מה"ת) איז דורש ביאור נוסף:

תוספות²¹ זאגט אז לויטן מ"ד שה לבית אבות לאו דאורייתא איז דער קרבן פסח א דבר איסור פאר דעם קטן, ווייל דער קרבן פסח טאר נישט געגעסן ווערן שלא למינוי [און דאס וואס מען מעג מאכיל זיין דעם קטן פון קרבן פסח איז נאך דערפאר וואס, איכא חינוך מצוה²²]. דאס הייסט, אז לויט תוס' איז א קטן (למ"ד שה לבית אבות לאו דאורייתא) נישט בגדר מינוי²³; נישט נאך ער איז נישט בגדר חיוב, נאך ער איז אסור בזה, נישט בגדר הקרבן — מן התורה איז אסור אים אפילו מאכיל זיין פון ק"פ,

און דער אלטער רבי ברענגט אראפ שיטת התוס' להלכה, וז"ל²⁴: כל דבר

למנותן שלא מדעת²⁵, און ס'איז, חל עליהן דין מינוי ובעלים של פסח מדית²⁶.

און עפ"י פארענטפערט ער דעם פסק הרמב"ם הנ"ל, ווייל כאטש אז, לא איכללו קטנים בחיובא דק"פ (ווארום א קטן איז נישט קיין בר חיובא), פונדעסט-וועגן — הפסח עולה להם, ובמילא איז ער, פטור מפסח שני כיון דכבר קיים הקרבת הפסח ומצותו בראשון²⁷.

יתירה מוז געפינט מען אין צפעצ"נ (פון ראגאטשאווער)²⁸, וואס ער איז מבאר אז עס זיינען פאראן צוויי דינים ווי א קטן קען עסן פון קרבן פסח:

(א) מצד דעם דין פון, שה לבית אבות — וואס אין דעם אופן ווערט דער קטן נישט פאררעכנט פון די בני החבורה און ער האט נישט קיין שייכות צו הקרבת ועשיית הפסח, און דאס וואס ער עסט פון קרבן פסח איז נאך ווייל ער איז, בטל²⁹ להאב³⁰.

(ב) אויב אביו האט אים מונה געווען על פסחו — וואס דערמיט ווערט ער

(14) ומפרש עפ"י דברי ר"ן בפסחים (פח, א). שה לבית מ"מ' כפשוטו (וכפרשי שם. וכ"ה ב"ר שם. וראה שטמ"ק נדרים שם) דאין צריך דעת הקטן, דלא כפי התוס' פסחים שם (הובא לקמן בפנים). וראה שם פירושו בהמשך סוגיית הגמ' בנדרים שם. (15) צפעצ"נ ה"ל תרומות פ"ב ה"ב (מג, ב"ג). וראה ג"כ שו"ת צפעצ"נ דו"נעס ח"ב סי' י"ד (הועתקו) (רובם) בצפעצ"נ עה"ת פרשתנו ע' נט ואילך.

(16) ראה לשונו בשו"ת צפעצ"נ שם רס"ט (וראה שם שזה דלא כהתוס' פסחים הנ"ל הערה 14). — ווא דנדרים, שה לבית אבות לאו דאורייתא מפרש (בה"ל תרומות שם): וז"ל דהך ד"ה לבית אבות אי מה"ת צריך שחשוב עליהם, או (אי לא דאורייתא) ממילא כן ולא מהני אף אם יחשוב שלא לשחוט עליהם (ע"ש). וראה שטמ"ק נדרים שם: שה לבית אבות לאו דאורייתא. . וגזירת הכתוב היא להאכיל פסח שלא למינוי בבני ביתו.

(17) נסמן בהערה 12. וראה רמב"ם שם פ"ה ה"ז. (18) רמב"ם ה"ל ק"פ פ"ב ה"ג (מסוכה מז, ב). (19) שו"ת צפעצ"נ שם סי' שיה"י בן דעת כהן דסוכה דף מ"ב (ראה שם ע"ב). (20) פסחים שם. (21) וגם לפי הר"ן (תוס' ושטמ"ק) נדרים שם דקטנים אוכלים מה"ת — הרי כתבו שאין בזה איסור דלא למינוי כי אינם בדין מינוי. ומוכת, שזהו דין רק באכילה (שמותיים לאכול מק"פ), אבל אינם שייכים לעשיית הפסח [והרי שחיטת הפסח ואכילתו שתי מצות הן — סהמ"צ להרמב"ם מ"ע נה"נ. ועוד. וראה באריכה לקו"ש חט"ז ע' 102 ואילך]. (22) בשו"ע אורח חיים ס"ח (ממג"א שם סק"ג).

איז שייך דער גדר פון מינוי, נאָר דאָ איז עס אַן אכילת דבר איסור ווייל עס רעדט זיך אין אַ פאַל ווען (בפועל), לאַ נמנה עליו.

ועפ"ז וואָלט מען לכאורה געקענט זאָגן, אַז דער אַלטער רבי"נ נעמט אַן דברי התוס' בלויז בנוגע לענין החינוך, אַז מצד 'חינוך מצוה' מעג מען מאכיל זיין דעם קרבן פסח צו אַ קטן אפילו ווען עס הייסט ב"י אים אַ דבר איסור.

אַבער דער איסור דערביי איז [ניט ווי דעת התוס', אַז וויבאַלד, שעה לבית אבות לאו דאורייתא' טאָר אַ קטן בכלל ניט עסן פון קרבן פסח, נאָר] ווייל דאָ רעדט מען אין פאַל ווען, לאַ נמנה עליו; אויב אַבער דער אב האָט מונה געווען דעם קטן על פסחו, מעג (דאָרף) דער קטן עסן פון קרבן פסח מן התורה (ווייל ער איז איינער פון די, בני החבורה').

— ולפי' איז דער פסק פון אַלטן רבי'ן ניט בסתירה צום פסק הרמב"ם, ווייל דער רמב"ם רעדט (כנ"ל) אין אַ פאַל ווען, נמנה עליו, משא"כ דער אַלטער רבי רעדט אין אַ פאַל ווען, לאַ נמנה עליו.

ה. אַבער כד דייקת — קען מען ניט זאָגן אַזוי (אַז לויטן פסק פון אַלטן רבי'ן איז דאָ דער גדר פון מינוי ב"י אַ קטן).

וואָרום דער מקור אַז מ'האָט מתיר געווען צו מאכיל זיין אַ קטן פון ק"פ, שלאַ למנויו' מצד 'חינוך מצוה', איז דאָך פון דברי התוס' הנ"ל איז בשלמא לויט שיטת התוס' אַז אַ קטן איז ניט

שהוא משום חינוך מצוה מותר לספות לו איסור בידים כגון להאכיל פסח לקטן שהגיע לחינוך²³ אע"פ שלא נמנה עליו ואין הפסח נאכל אלא למנויו אעפ"כ כיון שמתכירן לחנכו במצות מותר [וואָס דער מקור פון דעם דין איז (פון מגן אברהם) וועלכער ברענגט (עס) פון תוס' הנ"ל].

און לויט די ביאורים הנ"ל ברמב"ם וועט אויסקומען, אַז דער פסק פון אַלטן רבי'ן (כדעת התוס') איז בסתירה צום פסק הרמב"ם²⁴.

אַבער עס איז אַ דוחק צו זאָגן אַזוי: מען געפינט ניט אַ דיעה החולקת על הרמב"ם,

און פון ניט מעורר זיין ע"ז בנ"כ הרמב"ם איז מובן²⁵ אַז אַלע נעמען אַן פסק הרמב"ם.

ד. לכאורה וואָלט מען עס געקענט פאַרענטפערן, ע"פ דיוק הלשון פון (מג"א און) אַלטן רבי'ן — מותר לספות לו איסור בידים כגון להאכיל פסח לקטן . . אע"פ שלא נמנה עליו ואין הפסח נאכל אלא למנויו';

פון דעם לשון אע"פ שלא נמנה עליו (און) ניט — שאינו בר מינוי' וכי"ב) איז משמע, אַז אויך ב"י אַ קטן

(23) תיבות אלו אינן במג"א. וי"ל שאדה"ז הוסיפו להדגיש הנפקים בין שיטת התוס' לשיטת הר"ן כר בטעם שמותר להאכיל ק"פ לקטן ואין בזה איסור שלא למנויו — אם מותר להאכיל גם לקטן שלא הגיע לחינוך (וחזו נוסף על הנפקים שבמניח שם בחרש ושוסה).

(24) א"ח שם ס"ג. וראה לקמן הערה 27.
(25) ולהעיר מחידושי התת"ס על גליון השו"ע בשו"ע א"ח שם.

(26) וכידוע הכלל (ראה משנה למלך ה' כלאים פ"ט ה"א) וב"ס שנשמנו בשד"ח כללי הפוסקים ס"ז סק"א) שבמקום שני"כ הרמב"ם לא השיגו עליו היו הוכחה שחט"כ"ס'ם לדבריו.

(27) ועאכ"כ במג"א שמביא בשם התוס', שאפ"ל (בדוחק עכ"ס) שכוונתו רק להביא הוכחה מדברי התוס' להדין שמותר לספות בידים איסור לקטן כשיש בזה חינוך מצוה (אבל בנוגע לק"פ לא ס"ל כהתוס' כי"א כהר"ן כ"י שמלכתחילה אין בקטן איסור דשלא למנויו).

אב האט אים מונה געווען על הפסח, איז
„לא נמנה“ — ער איז נישט בגדר מינוי.

(ב) ועוד יש לומר, אז דער לשון מיינט
כפשוטו, אז דער אב האט אים נישט מונה
געווען; ואעפֿ' אז ער איז סיי-ווי נישט
בגדר מינוי — וואלט אבער געווען א
קסיד וסברא אז מ'זאל אים מוזן מונה
זיין מצד חינוך בכדי אים צו מאכיל זיין
פון קיפ (און דאס קומט דער אלטער
רבי שולל זיין, אז, אעפֿ' שלא נמנה
עליו מעג מען אים מאכיל זיין פון
קיפ).

דער ביאור בזה: גלייך נאך דעם דין
הנל (בנוגע לקיפ) איז דער אלטער רבי
ממשיך: „אבל מצוה שלא שייך בה חינוך
דהיינו שלא יוכל לעשותה כשיגדל . .
אעפֿ' שזוהי צורך מצוה מ"מ כיון
שכשיגדל יאסור לו לכו גם עכשיו
אסור“.

ומהאי טעמא זיינען פאראן דיעות³¹,
אז בנדו"ד, וויבאלד אז א גדול טאר נישט
עסן פון קיפ בלי מינוי, איז אויך דער
היתר מטעם „חינוך מצוה“ נאך אין א
פאל ווען אביי האט אים „מונה“ געווען.

[אדער באופן אחר קצת: עס וואלט
געווען א קסיד, אז ווען איז מען דוחה
דעם איסור מה"ת „לספות לו בידים“

בגדר מינוי — איז מען מוכרח צו זאגן
אז מ'האט דאס מתיר געמאכט „מצד
חינוך מצוה“, כדי פארענטפערן די
קושיא (פון תוס') „והאיך מאכיל פסח
שלא למנוי“:

אבער אויב מ'האלט אז מה"ת איז א
קטן יע בגדר מינוי (ואכילת פסח) —
מהיכי תיתי לומר אז אויב דער אב האט
נישט מונה געווען בנו על פסחו, זאל מען
אים מתיר מאכן „לספות לו בידים“ א
דבר איסור מטעם „חינוך מצוה“?

ובפרט לויטן פסק פון אלטן רבי'ן³² אז
„לספות לו איסור בידים אסור לכל אדם
מה"ת — קומט אויס, אז דער היתר
להאכילו מטעם „חינוך מצוה“ — וואס
חינוך איז א מצוה מד"ט³³ — איז דוחה
אן איסור מה"ת³⁴!

ו. דארף מען זאגן, אז לויטן פסק פון
אלטן רבי'ן איז מה"ת נישטא קיין דין
מינוי אויף א קטן.

און דאס וואס דער אלטער רבי זאגט
דעם לשון „אעפֿ' שלא נמנה עליו“ (און
נישט „שאינו בר מינוי וכי"ב) — וועט
מען דארפן מפרש זיין כוונתו:

(א) אז מיט דעם לשון „שלא נמנה“
מיינט ער זאגן — אז דער קטן ווערט
נישט „נמנה עליו“; ד.ה. אפילו אויב דער

(31) ולהעיר מלשון המג"א שם „וכי' התוס' . .
דמות . . אעפֿ' שלא נמנה עליו“ — והרי לדעת
התוס', כונת הגמ' היא שקטן אינו בגדר מינוי (גם
אם מנא על פסחו).

(32) מניח מצוה ז' (כסופה) ועוד — ומפרש כן
בתוס'. אבל במג"א ושו"ע אדה"ז מפרש „אעפֿ'
שלא נמנה עליו“, שבפשוטו הכוונה שאביי לא
מנאי, כפנינים.

(*) ולהעיר, שמוה שהמניח מביא שם דברי
המג"א (בנוגע לחקש' בשבת) משמע לכאורה
שמפרש כן גם דעת המג"א. וצ"ל שמפרש דברי
המג"א כאופן הא' שבפנינים. וראה לעיל הערה 31.

(28) שו"ע אורח שם ס"ה. — משא"כ בתוס'
פסחים הנ"ל לא נאמר דלספות לו איסור בידים הוא
איסור מה"ת. וראה אנציקלופדי' תלמודית ע' חינוך
סיב (ע' קצה) ושי"נ.

(29) שו"ע אדה"ז שם סיב. הל' ת"ת לאדה"ז
בתחלתו. ושי"נ.

(30) והרי המדובר כאן באיסור שלא למנוי
שהוא איסור דאורייתא. וראה דוח' רעקא מערכה
ח' (ד"ה והשער המלך), יד דוד וס' שהובאו בשטמ"ק
פסחים (להרי' גרשוני) על דברי התוס' שם —
שקוים איך מותר לספות איסור מה"ת משום חינוך
דרכנו. וראה מניח שהובא לקמן הערה 32.

(ב) אן אינו יהודי וועלכער האט זיך מל געווען לשם מצוה, אע"פ אז ער טוט עס נישט לשם גירות, איז, אם נתגייר אחר כך אין צריך להטיף דם ברית^י.

(ג) די מצוה פון ידיעת התורה איז מען מקיים מיט די דברי תורה וואס מען לערנט בקטנותו, וויבאלד אז, ע"י לימוד . . יהי לו ידיעה בגדלות^י.

פון די דוגמאות הנ"ל איז מובן, אז די סברא פון ראגאטשאווער איז א באַזונדער ביאור^ו אויף פסק הרמב"ם הנ"ל. דאס הייסט: דאס וואס ער שרייבט, דגם פטור כיון שהפעולה שלו קיימת נפטר אף בזמן שנתחייב^י, מיינט נישט דוקא ביי אזעלכע מצות וואס די תורה האט בפירוש מרבה געווען א קטן בדין עשיית המצוה^י (נאר ער איז א „פטור“ — דער קטן איז נישט מחוייב בזה)

— ע"ד ווי לויטן פריערדיקן ביאור פון ראגאטשאווער, אז א קטן איז שייך צו עשיית הפסח מה"ת (ער קען ווערן א מני מה"ת אויף ק"פ אלס אחד מבני החבורה), נאר זייענדיק א קטן איז ער „פטור“ נישט מחוייב אין דעם —

נאר אפילו ביי די מצות וואו מען גע-פינט נישט אז דער קטן זאל האבן א שייכות צו דין עשיית המצוה — איז זיין פעולת המצוה אלס קטן (ופטור), אויב זי איז קיימת (נמשכת) פטור'ט אים בשעת גדלותו.

(38) צפעצ' ה"ל מילה שם היז (ע"ש שמפרש כן ל' הרמב"ם שם).

(39) שרית צפעצ' שם ס"י.

(40) עוד ביאור בשו"ת צפעצ' שם ס"י, דהרמב"ם איירי בגדול שלא הביא ב' שערות שאז נעשה גדול למפרע. ע"ש. וצ"ע, כי דוחק הכי גדול לפרש דמ"ש הרמב"ם קטן טחם איירי ככה"ג דוקא.

(41) ראה לשונו בה"ל נדירות שם, כיון דאית' במקצת' (וכן בנדוד' (ק"ס) כתב שם: אע"ג דאז לא היי חייב . . כיון דמ"מ יש בו מצוה).

צוליב „חינוך מצוה“ (וואס איז נאר מד"ס), דוקא אויב די פעולת החינוך של האב איז בשלימות, ובנדוד' — אז ער נעמט אריין דעם קטן אין עשיית הפסח דורך מינוי כר^י

— זאגט דער אלטער רבי, אז, אע"פ שלא נמנה עליו^י מעג ער מאכיל זיין דעם קטן צוליב חינוך^י.

וע"פ כ"ז איז הדרא קושיא לדוכתא — ווי שטימט דער פסק פון אלטן רבי'ן מיטן פסק הרמב"ם?

ז. ויש לומר דעם ביאור אין דעם, לויטן כלל וואס דער ראגאטשאווער^י נעמט ארויס פון דעם פסק הרמב"ם הנ"ל, אז „גם" פטור (א פעולת מצוה וואס מען טוט בשעת הפטור), כיון שהפעולה שלו קיימת נפטר אף בזמן שנתחייב^י.

און ער ברענגט דערויף כמה דוגמאות, ומהם:

(א) פון כה"ג^א איז משמע אז לויטן מ"ד אז קטן מוליד איז ער יוצא די מצוה פון פרו ורבו מיט די בנים שנולדו בקטנותו^י.

(33) והטעם יל בכמה אפנים ומהם: (א) מכיון שהמינוי נעשה ע"י האב, לא שייך בזה „שמא יסרך בכר“ (ב) מכיון דגם אם מנאו אביו לא נעשה מנוי (מה"ת) על הפסח (מכיון שאין לו דעת) אי"צ לחנכו במינוי. ועוד.

(34) ה"ל תרומות שם. וראה גם צפעצ' ה"ל מילה פ"ג סה"י. שרית צפעצ' הנ"ל סיח וס"י י"ד. וראה צפעצ' ה"ל נדירות פ"ב הי"ט (ב, א).

(35) ל' הצפעצ' ה"ל תרומות שם (מג, סע"ג).

(36) ה"ל כתובות.

(37) צפעצ' ה"ל מילה שם. שרית צפעצ' שם ס"י. — ומביא שם (וראה גם בשו"ת שם סיח סוסק"א) הפלוגתא ביבמות (סב, א) בגר אם מקיים פור' בבנים שנולדו לו בגיותו. אבל ראה טורי אבן לריה (כה, א) דבזה אפ"ל כי ב"י ישנם ב"שבת^י. וראה מנ"ח מצוה שו.

מציאות ועאכוי' די פעולת המצוה — דער קרבן איז ניט געבראכט געווארן פארן קטן (וויבאלד אַז ער איז ניט בגדר מינוי)⁴³.

וועט מען דאס פארשטיין בהקדם הביאור אין דברי הראגאטשאָווער בנוגע לעשיית הפסח אַז „פעולה שלו קיימת“, דלכאורה:

ביז נאָכן זמן אכילת הפסח, איז דער ראגאטשאָווער „מבאר אַז די מצוה פון עשיית הפסח ווערט נמשך כל זמן האכילה [ווי ער ברענגט די נפקים להלכה, אַז עס זיינען דא תנאים בעת האכילה וועלכע זיינען מעכב השחיטה, וכמו: „ערלות“ של זמן אכילת הפסח מעכבת גם לשחיטה]“:

און ווי ס'איז מוכח דערפון גופא וואס הפסח אינו נאכל אלא למינוי (וואס דער מינוי מוז זיין לפני שחיטת הפסח). ווארום שחיטת הפסח און אכילת הפסח זיינען איין המשך — „הפסח . . לא בא מתחילתו אלא לאכילה“.

אבער וואס איז דער מקור צו זאגן אַז „פעולה שלו (דעשיית הפסח) קיימת“ נאָכדעם ווי עבר זמן הפסח ואסור לעשותו ולאכלו, ומותר בחמץ וכו' — קיימת ביז פסח שני (וואס דערפאר איז „אם שחטו עליו (על הקטן) בראשון פסח (מפסח שני)“)?

און ווי די ערשטע צוויי דוגמאות הנ"ל⁴² — וואס אַ קטן איז ניט במצות פרו ורבו, ועאכוי' מילת אינו יהודי, וואס ער איז כלל ניט בגדר מצות מילה — ואעפ"כ זאָגט דער ראגאטשאָווער אַז (אויך) אין די פאלן, וויבאלד די „פעולה שלו קיימת נפטר אף בזמן שנתחייב“.

ועד"ז בנדו"ד (ק"פ שנשחט על הקטן): אפילו אויב מען זאָגט אַז דער קטן איז מה"ת ניט בגדר מינוי (כפסק אדה"ז הנ"ל), פונדעסטוועגן, וויבאלד מען האָט אים מונה געווען אויפן פסח, האָט ער זיך משתתף געווען בהק"פ, און וויבאלד אַז ק"פ איז אַן ענין וואס „פעולה שלו קיימת“ (וכדלקמן סעיף ח"ט), פטריט עס אים „בזמן שנתחייב“ (כפסח שני).

ח. אבער לכאורה פאָדערט זיך נאָר ביאור:

בשלמא אין די דוגמאות הנ"ל, איז דאָך די פעולת המצוה אַ מציאות (גשמית) — בניס, מילה, ידיעת התורה — וואס דער „פטור“ (קטן וכו') האָט אויפגעמאכט ע"י פעולתו:

משא"כ בנדו"ד — קרבן פסח — איז דאָך דער קרבן און די מצוה (ניט נאָר אכילת הפסח, נאָר) — שחיטת הפסח והקרבנות, און וויבאלד אַז מן התורה איז אַ קטן ניט בגדר מינוי, הייסט עס דאָך, אַז מה"ת איז ביים קטן ניט געווען די

43) כי מה מעילה בזה מחשבת (ומינוי) האב אם הקטן אינו בגדר מינוי כלל [ובמניח שבהערה 8: כיון דעכ"פ ה"י חייב מדרבנן נפטר ע"י דאורייתא . . והדברים ארוכים אי דרבנן נעשה ד"ת. וראה לקמן הערה 57].

44) צפעי' ה"ל תרומות שם. וכן בשו"ת צפעי' שם ס"ט. ועוד.

45) לשונו בצפעי' ה"ל תרומות שם.

46) פסחים פט, ס"א.

47) משנה פסחים ע"ב.

42) משא"כ הדוגמא ידיעת התורה אפ"ל כי מכיון שיש חיוב מה"ת על האב ללמד בנו תורה נמצא שהתורה ריבתה קטן והכניסה אותו בעשיית מצוה זו. וראה שר"ת צפעי' שם. ובכ"מ. ודויע' דברי הצי"ב בס' מסקי דינים שלו חי' על הרמב"ם בתחלתו ד. ש"מא גם על הקטן (משיכ"ר) יש חיוב (בת"ת) מדאורייתא. וראה בארוכה בזה (וכן בבאור דברי הרמב"ם דקטן ששחטו עליו בראשון פסח) לקריש חי' ע' 233 ואילך.

ט. ויש לומר בזה:

לויטן מ"ד אז פסח שני איז רגל בפ"ע (וואס אזוי פסקנט דער רמב"ם, כנ"ל בתחילת ס"א) — איז דאך פסח שני א חיוב בפ"ע, און דאס ווערט גערעכנט אין מנין המצות (אין רמב"ם) אלס א מצוה בפ"ע

[און נאכמער: לדעת הרמב"ם אין ספר המצות שלו] — איז אפילו „הזיד בראשון ו)הקריב בשני" איז ער חייב כרת, ווייל וויבאלד פ"ש איז (ניט „תשלומין מן הראשון נאך) רגל בפ"ע, פטריט ער ניט דעם חיוב כרת דפסח ראשון] —

פונדעסטוועגן, איז אויך לדיעה זו, איז אויב ער האט געבראכט א פסח ראשון איז ער פטור פון פסח שני. והסברא בזה כמפורש בקרא, אז פ"ש איז איין ענין מיט פסח ראשון; ביידע זיינען כשמים: פסח — א קרבן אויף יציאת מצרים, און דער זמן ציט זיך פון זמן פסח ראשון ביז זמן פסח שני⁵⁰. און דעריבער איז עשיית פסח ראשון א פעולה נמשכת (ניט נאך ביז זמן אכילתו, נאך) ביז פסח שני.

און דעריבער, אע"פ אז פ"ש איז א

באזונדער חיוב פון פסח ראשון⁵¹, איז דער וואס האט מקריב געווען פסחו בראשון איז ניט מחוייב בפסח שני, ווייל ער האט די פעולת הקרבן (דפ"ר) ביז פסח שני, די פעולה פון עשיית קרבן פסח (ראשון) איז קיימת ביז פסח שני.

י"ד. עפ"י וועט מען אויך פאר-שטיין בנוגע צו א קטן שהגדיל בין פסח ראשון לפסח שני — ובהקדים וואס מ'האט אמאל גערעדט⁵² בארוכה בנוגע א קטן בכלל:

דערפון גופא וואס תורה איז מחייב א אידן אין מצות תיכף כשיגדל — איז מוכרח צו זאגן, אז די הלכות פון די מצות (ווי ק"ש, תפילין וכיו"ב) איז א קטן מחוייב צו לערנען איידער ער ווערט א גדול⁵³. דאס הייסט, אז אפילו לולא דעם חיוב פון חינוך (וואס איז נאך מד"ס און איז א ציווי אויפן אב), איז מצד ציווי התורה א קטן מחוייב זיך גרייטן (בקטנותו) צו די מצות וועלכע ער ווערט אין זיי מחוייב תיכף כשיגדל⁵⁴, ווייל אנדערש וועט ער זיי ניט קענען מקיים זיין בגדלותו (וע"ד — הכשר מצוה).

(51) משא"כ למיד תשלומין (או תקנתא) דראשון — אין הכרח שהיא פעולה נמשכת, כי אם שהתורה נתנה תשלומין לאדם זה שלא קיים המצוה בזמנה.

(52) לקו"ש ח"י"ז ע' 70. וראה בארוכה לקו"ש ח"י"ה ע' 61 ואילך (ושם ע' 65 ואילך, נח" עוד אופן בזה. ע"ש).

(53) ויחירה מזה בגר שמוחר בת"ת קודם שנתגייר (ראה חזא"ג מהרש"א שבת לא, א ד"ה אל. שו"ת רעקא סמ"א. שד"ח כללים ג, סקניה (כו). שם פאת השדה ג' ס"ו סוסקיה). ויחירה מזה — חיוב, שמדיעיים אותו כו" (שו"ע יו"ד ס"ו רסח ס"ב).

(54) וכמו קטן שהגדיל בט"ו תשרי שצ"ל ולקחתם משכנס (סוכה כו, ב) וצריך ומכרו להכין הד"מ בקטנותו.

(48) בשהמ"צ ומנין המצות בריש ס' ה"ד (מ"ע נז. נח). וכן בהכרחת להל' ק"פ. שם פ"ה היא.

(49) מ"ע נו. — ואף שבס' ה"ד (הל' ק"פ פ"ה ה"ב) חזר בו, פשוט שיש סברא וביאור לדעתו ראשונה בשהמ"צ שלו. וגם רש"י (פסחים צג, א ד"ה תשלומין דראשון) ס"ל כן (כפ"י הצליח שם. אבל באור חדש לפסחים שם, דרש"י כתב כן רק לדעת ר"ג ולא לדעת רבי. ע"ש. ואכ"מ).

(50) עיי"ג צפ"ע לרמב"ם בתחלתו (א, סע"ב) ומקשרו עם שיטת הרמב"ם בס' ה"ד דהויד בראשון ועשה בשני נפטר מכרת. וע"פ המבואר בפנים אולי י"ל עוד-ו גם לפמ"ש בשהמ"צ דלא נפטר]. וראה בארוכה לקו"ש ח"י"ה ע' 126 ואילך.

ענין פון פסח (ווארום ער וועט דאך ווערן א גדול לפני פ"ש) — איז ווי-באלד אז פ"ר ופ"ש זיינען איין המשך פון איין זמן (כנ"ל ס"ט), דעריבער איז ביי דעם קטן פאראן דער ענין פון פסח ראשון⁵⁵, אלס הכשר צו זיין חיוב בפסח שני.

בסגנון אחר קצת: וויבאלד פסח ראשון ופסח שני זיינען איין ענין כנ"ל, און ער איז מחוייב אין פסח שני — איז דער חיוב פון עשיית הפסח שייך צו אים שוין בתחלת הענין, בפסח ראשון.

און דערפאר, כאטש ס'איז ניט שייך צו זאגן אז ער זאל קענען מקיים זיין מצות עשיית קרבן פסח בפסח ראשון (ווען ער איז נאך א קטן) — איז אבער דורך דעם וואס „שחטו עליו בראשון“, האט ער די „פעולה“ (ניט דעם קיום חיוב) פון הקרבת הפסח (אלס הכשר לחיובו בפסח שני), ובמילא — „כיון דהפעולה שלו קיימת נפטר אף בזמן שנתחייב“.

(משיחות מוצאי ש"פ צו, אחש"פ ומוצאי ש"פ שמיני — תשל"ט)

דערמיט האט מען מבאר געווען⁵⁶ בנוגע דער שקו"ט הידועה⁵⁷ וועגן א קטן שהגדיל בפורים דערי מוקפות (ט"ז אדר) שחל בשבת, וואס דער חיוב פון קריאת המגילה איז מען דאן מקדים בכלל צו י"ד אדר, אבער בנדו"ז איז ער דעמאלט (בייד אדר) נאך א קטן: קומט אויס, אז א קטן איז מקיים זיין חיוב שמחוייב בו אלס א גדול — ומחוייב לקרות המגילה!

וע"פ הכלל הנ"ל איז דאס מובן: ווי-באלד אז כדי צו האבן קריאת המגילה בט"ז מוז ער זי ליענען בייד, איז (אע"פ וואס מצד יום י"ד עצמו איז ניט שייך אים צו מחייב זיין בקריאת המגילה, איז) אין דער קביעות אויף אים חל א חיוב גמור (ניט נאר מצד חינוך) צו ליענען די מגילה בייד, אלס „הכשר“ צו זיין חיוב ביום ט"ו.

ע"פ הנ"ל — אז א קטן ווערט מחוייב מה"ת אין די ענינים וועלכע זיינען אים מכשיר לחיובו בגדלותו — יש לומר (יתירה מזו⁵⁸) בנדו"ד:

אע"פ אז א קטן איז מה"ת כלל ניט שייך צו עשיית הפסח — איז אבער אין א פאל ווען הגדיל בין פ"ר לפ"ש, וואס דעמאלט (כשנה זו) האט דער קטן דעם

(57) ולא רק מטעם חינוך דרבנן (ראה לעיל הערה 43). — ולהעיר שע"פ המבואר בפנים יש לומר עד"ז גם בהשקו"ט הידועה בקטן שהגדיל כאמצע ימי הספירה (ראה מנ"ח מצוה שו. ובארכה לקו"ט ח"א ע' 271. ח"ח ע' 55), שספירתו בקטנותו מועילה לו מה"ת לכשיגדל. ולהעיר משו"ת אר"צ צבי סי"ז. ואכ"מ.

ועד"ז יש להעיר בעוד שקו"ט כיו"ב, לדוגמא בענינו — קטן שנתגדל לביל ט"ז אם מועיל המינוי בעת קטנותו (ראה מנ"ח מצוה ו סק"ב).

(55) ראה לקו"ט שם ח"ז ע' 69. וש"נ.

(56) כי בדוגמאות הנ"ל הקטן מוכרח לעשותו בקטנותו (דא"פ כא"א). משא"כ בנדו"ד דק"פ (שאפשר להביא פ"ש).

אבל לאידך, בדוגמאות הנ"ל מחייבים את הקטן בעשיית מצוה, משא"כ בנדו"ד שאין המדובר שיש חיוב על הקטן לעשות פ"ר, כיא רק שהוא בגדר עשיית פסח (ראשון) בקטנותו (אם שחטו עליו), בתור הכשר לחיובו בפ"ש.

בא ג

חייב: יעדער בית האט געמוזט האבן א שה'. עס איז נאָר, אַז, אַם ימעט הבית מהיות משה"י — ס'זיינען ניטאָ גענוג אוכלים אין דעם בית' — האט מען זיך געמעגט מצטרף זיין צו אַן אנדער חבורה, אָבער אויך אין דעם פאַל איז עס דוקא מיט „שכנו הקרוב אל ביתו"י.

וואָס דער ענין — אַז מ'זאל מקריב זיין אַ קרבן אין יעדן בית — איז אַ דבר חידוש:

ס'איז משמע, אַז אויך בזמן היתר הבמות איז עס ניט געווען באופן אַז מ'האט געמאַכט אַ במה בכל מקום שהוא"י. מ'האט זיך משתדל געווען צו בוחר זיין אויף דעם מקומות מיוחדים, וואָס האָבן אין זיך אַ מעלה וסגולה און זיינען דערפאַר מתאים צו מקריב זיין דאָרט קרבנות. וע"ד ווי דער רמב"ם

א. איינער פון די חילוקים צווישן פסח מצרים און פסח דורות איז (ווי עס שטייט אין תוספתא'): „פסח מצרים כל אחד ואחד שוחט בתוך ביתו, פסח דורות כל ישראל שוחטין במקום אחד" (בעזרה²).

בפשוט מיינט עס, אַז פסח מצרים האט אין זיך געהאַט אַ קולאָ לגבי פסח דורות: בפסח דורות מוז די שחיטה פון קרבן פסח זיין דוקא אין דער עזרה — וואָס דער אויפטו אין דעם איז, אַז אפילו בשעת היתר הבמות האט מען ניט געטאַרט מקריב זיין דעם פסח אויף אַ במת יחיד (במה קטנה), נאָר מ'האט עס געדאַרפט ברענגען און מקריב זיין אויף דער „במת הציבור" (במה גדולה) — משא"כ ביי פסח מצרים האט יעדערער געקענט עס שחט'ן בביתו.

אָבער כּד דייקת שפיר איז אין דעם מודגש אויך אַ מעלה (וחומרא) פון פסח מצרים:

דאָס וואָס „כל אחד ואחד שוחט בתוך ביתו" איז ניט נאָר אַ היתר, אַז מ'מעג עס שחט'ן בביתו, נאָר דאָס איז געווען אַ

(7) וכפשוטו הענין, שעי' היתה השמירה בכל בית — וראיתי את הדם ופסחתי עליכם' (פרשתנו יב, ג). ולהעיר מפרשי' (שם, ג): הרי שהיו מרובין כו'.

(8) פרשתנו שם, ד.

(9) פרשי' שם.

(10) פרשתנו שם. וראה הפלוגתא במכילתא עה"פ ובמפרשים שם. ובתוספתא שם: פסח מצרים נאמר בו ולקח הוא ושכנו משא"כ בפסח דורות ריש אומר כו'. ובחסדי דוד, שזה הפלוגתא שבמכילתא. ע"ש ואכ"מ.

(11) אף מצד הדין — בשעת היתר הבמות עושה אדם במה על פתח חצירו ועל פתח גינתו' (תוספתא זבחים בסופו). — ולהעיר שבכל אופן צ"ל כמה (מקום גבוה, מיוחד, כפשוטו. ואפילו בי"ד הרוצה להקריב קרבן צ"ל כל פרטי ההקריבה באופן מיוחד (חדשים). א"ל. . זיל ודברו כו' היכא דמסקא ימא שירטון ושקלו ציבי חדתי כו' ממרא חדתא כו' — זבחים קטז, ב. וראה רמב"ם סוף הל' מעה"ק: והוא שיקריבו בבמה (שיבנו) — וראה ראב"ע פרשתנו יב, כב.

(1) פסחים פ"ח, ז.

(2) מנחת ביכורים וחסדי דוד (השלם) לתוספתא שם. רמב"ם הל' ק"פ פ"א ה"ג.

(3) ראה אור זרוע הל' פסחים סרט"ז. דקולי פסח מצרים קתני (בתוספתא שם) ולא חומרי' [אלא שלכאורה צ"ע, שהרי מפורש שם גם. פסח מצרים מקום אכילה שם היתה לינה' דהוא חומרא בפסח מצרים. ועוד. ואכ"מ].

(4) חסדי דוד שם.

(5) משנה מגילה ט, ב. ועוד. רמב"ם שם.

(6) ובחילא מוכרח לשחטו בביתו, כיון שצריך לזרוק דם (תיכף לאחר השחיטה) על מזוזות ביתו כו' ואסור לצאת מביתו. וראה לקמן בפנים ס"ב.